

Nastajanje akcijske enotnosti slovenskega delavstva

Nastajanje akcijske enotnosti slovenskega delavstva bom obravnaval samo s sindikalnega stališča in to do ustanovitve Osrednjega strokovnega odbora za Slovenijo sredi aprila 1939. Njen nadaljnji razvoj in delovanje Delavske enotnosti v Osvobodilni fronti obravnava drug koreferat.

Pri obravnavanju nastajanja akcijske enotnosti slovenskega delavstva moramo zasledovati razvoj, ki je privedel do enotnega sodelovanja vseh važnejših delavskih strokovnih organizacij pomladi 1939, do akcijskega sporazuma in vidnega izraza tega ob podpisovalni akciji za ustanovitev Društva prijateljev Sovjetske zveze in do enotnega delovanja v Osvobodilni fronti. Akcijska enotnost slovenskega delavstva je nastajala v daljšem procesu in to v oblikah borbene taktike enotne fronte.

Kaj je enotna delavska fronta? Enotna fronta je borbena taktika delavskih strokovnih organizacij v boju za izboljšanje delavskih razmer, je združevanje delavstva na strokovni podlagi, ki nastaja na zahtevah, ki so vsemu delavstvu skupne. Njena vsebina se izraža v skupnem boju delavstva, razcepljenega v razne organizacije in neorganiziranega. Njene oblike so različne. Lahko nastane za posamezne akcije, ali pa je trajna in se razvije tudi v organizacijsko enotnost. Lahko nastane za en obrat, ali za celo pokrajino ali za ves mednarodni proletarijat, lahko je kulturna, strokovna ali politična. Ustanavljanje enotne fronte krepi moč proletariata in njegov vpliv v družbenem in političnem življenju, usposablja ga združevati okrog sebe vse demokratične sloje.

Teoretične osnove taktike enotne fronte je obdelal že Marx in pozneje Lenin; kominternu jo je na pobudo nemške komunistične partije sprejela za svojo taktiko na III. kongresu leta 1921. V 30. letih je dosegel boj za enotno fronto največji razmah. Naperjena je bila proti ofenzivi kapitala, proti fašizmu in vojni. Sedmi kongres kominterne je vsestransko obdelal taktiko enotne delavske in ljudske fronte. V ljudski fronti naj se okoli enotnega delavstva združijo vse demokratične sile.¹

Enotni fronti so nasprotovali socialni demokrati in skrajni levičarji v vrstah komunistične partije, ki so jo ocenjevali kot oportunistem in slabost. Mnogi niso mogli razumeti, kako se je mogoče pogajati s socialnodemokratskimi funkcionarji, hkrati pa se boriti z njimi. Niso razumeli, da enotna fronta ni politično združevanje, ampak akcijska enotnost za najširše interese delavstva.

¹ Sovjetskaja istoričeskaja enciklopedija V. Moskva 1964, str. 479—481, Endinij front; Istorijški arhiv KPJ, tom II. Beograd 1950, str. 87—88, 205—206, 238—239, 241—243; Vera Mujbegović, Komunistički pokret u Njemačkoj u periodu posle ratne krize 1918—1923. Disertacija 1964, str. 375—393, 407—412, 423—436, 441—446, 462—469.

Akcijska enotnost slovenskega delavstva se je sklepala v tovarnah v vsakdanjem skupnem boju in v vrhovih sindikalnih central. Pri tem pa razločujemo dve obdobji: prvo v letih 1920—1923 in drugo v 30. letih. V prvem obdobju se je akcijska enotnost kazala v skupnem nastopanju delavskih strokovnih organizacij v številnih stavkah, mezdnih sporih in drugih delavskih manifestacijah ter v poskusih ustvariti enotno fronto tudi v sindikalnem vodstvu. Akcijska enotnost od spodaj je v posameznih primerih uspela, do enotne fronte pa ni prišlo, čeprav je bilo več poskusov zanjo, kot bomo še videli. V 30. letih se je v stavekovnem valu akcijska enotnost na terenu utrdila, sredi aprila 1939 pa je bila ustvarjena formalna enotna fronta vseh strokovnih organizacij v Osrednjem strokovnem odboru za Slovenijo.

Akcijska enotnost od spodaj je nastajala za enoten nastop s sporazumom vseh delavskih strokovnih organizacij v določeni tovarni. Pregled kolektivnih pogodb in drugih sporazumov delavstva s podjetji, ki so ohranjeni v arhivih Delavske zbornice, Inšpekcije dela in Jugoslovanske strokovne zveze,² pokaže, da so jih skupno sklepale vse strokovne organizacije v podjetjih od 1920 do 1923 in od 1931 dalje. Višek akcijske enotnosti je bil dosežen poleti 1936 v splošni stavki gradbincev in v veliki stavki tekstilcev. Pri gradbincih se je dosežena akcijska enotnost ohranila, pri tekstilcih pa se je po končani stavki septembra 1936 razbila, vendar se je leta 1938 zopet obnovila.

V navedenih arhivih je ohranjenih za prvo obdobje 27 kolektivnih pogodb, od katerih jih je 15 kolektivno podpisanih, za drugo obdobje pa je ohranjenih 76 pogodb, od tega jih je bilo 35 kolektivno podpisanih. V obdobju 1924—30 so posamezne strokovne organizacije podpisale le 15 kolektivnih pogodb. V obeh prejšnjih primerih je bilo torej okrog polovico pogodb skupno podpisanih.

Teh nekaj številki smo podali samo zato, ker plastično kažejo prizadevanja in uspehe enotne fronte. Seveda smo še daleč od tega, da bi hoteli s kolektivno podpisanimi sporazumi dokazovati akcijsko enotnost in trditi, da sodelovanje pri podpisu kolektivne pogodbe že dokazuje tudi dejansko akcijsko enotnost. Saj je znanih vrsta primerov, ko so se posamezne strokovne organizacije na koncu vrinile k podpisu, včasih pa je tudi podjetnik izrecno zahteval, da morajo sporazum podpisati vse strokovne organizacije, da se je tako zavaroval pred novimi zahtevami. Nema lokrat strokovne organizacije v mezdnih gibanjih niso bile enotne, ali so se celo borile med seboj, na koncu so iz enega ali drugega vzroka le vse podpisale sporazum. Pač pa lahko sklepamo ob nasprotnih primerih: če sporazumov niti podpisali niso skupno, potem najbrž strokovne organizacije tudi v boju niso sodelovale.

Kako pa je nastajala akcijska enotnost od zgoraj? Kako je nastajala enotna fronta vseh strokovnih organizacij?

Prvi so dali pobudo zanjo komunisti.

Komunistične Delavske novice so v začetku januarja 1922 pisale, da se je leta 1921 razbila enotna fronta proletarskega strokovnega gibanja, ki je zraslo v številni mezdnih in stavkovnih bojih zadnjih treh let. Po vzoru nemškega delavstva, ki je na konferenci v Berlinu 21. decembra 1921 postavilo podlago za enotno fronto in enoten nastop celotnega delavstva, to taktiko je sprejel tudi III. kongres kominterne, se Delavske novice zavzemajo za

² Arhiv inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani, arhiv Jugoslovanske strokovne zveze, fasc. V, VI; Inšpekcija dela fasc. III, IV; Delavska zbornica fasc. XXVII, XXXI, XL, LII; Arhiv Slovenije, Inšpekcija dela fasc. III, V, VI.

ustvaritev enotne fronte vsega delavstva v boju proti ofenzivi enotne fronte kapitala in pozivajo delovno ljudstvo vseh smeri, naj se kljub strankarskim razlikam združi v enoten nastop.³ »Vsi socialisti, socialni demokrati, krščanski socialisti, narodni socialisti in komunisti se združite na platformi borbe za ohranitev realnih mezd, za 8-urni delavnik, za pravico združevanja v organizacijah, proti brezposelnosti, za doseg nadzorstva nad proizvodnjo, za razveljavitev vojnih dolgov in za priznanje sovjetske Rusije. Združiti se morajo delovne mase najprej v delavnicah, pa v strokovnih organizacijah, a naposled v vseh političnih, strokovnih in gospodarskih organizacijah v narodnem in v mednarodnem obsegu.«⁴

Dalje pišejo Delavske novice, da kot razredno zavedni marksisti ne morejo razumeti, zakaj bi se krščanski socialisti, socialni demokrati, narodni socialisti in komunisti ne mogli združiti v enotni fronti za boj za osemurni delavnik, proti zniževanju zaslužka in zakonu o zaščiti države. Ta boj ni načelno programatični boj, ampak eksistenčni, življenjski boj.⁵ Načelno in odločno pa odklanjajo socialni reformizem.⁶ Vprašanje enotne delavske fronte so pojmovali kot zvezo celotnega delavstva v boju za konkretne pravice. V notranjih strankarskih in programatičnih zadevah pa ostanejo vse struje popolnoma avtonomne in neodvisne.⁷

Komunisti so v Delavskih novicah tudi poudarjali, da v prizadevanjih za enotnost delavstva razločujejo dvoje: prvič enotno fronto in drugič težnjo k združevanju vseh socialističnih struj. V odgovor socialistom, ki so se zavzemali le za organizacijsko enotnost, so poudarjali, da se borijo predvsem za enotno fronto in da z njo pripravljajo pot k zedinjenju.

Tudi Naprej je 2. februarja 1922 pisal o enotni fronti in dejal, da mora biti boj zanjo radikalnost dela, ne pa radikalnost fraz.

Težnja po enotni fronti in pozivi Delavskih novic niso ostali brez odziva. Večina strokovnih organizacij v Ljubljani se je sporazumela in priredila 19. februarja 1922 v hotelu Union velik medstrokovni protestni shod proti druginji. Zborovanja se je udeležilo nekaj tisoč ljudi vseh slojev, zlasti »duševnega in ročnega proletariata«. S precej odločnimi zahtevami so nastopili zastopniki Jugoslovanske strokovne zveze, koaliranih železničarjev in narodno-socialne organizacije.⁸

2. marca 1922 je bila konferenca delegatov ljubljanskih podružnic grafičnega, lesnega, pivovarniškega, stavbinskega, kemičnega in oblačilnega delavstva, brivskih in čevljarjskih pomočnikov ter železničarjev, na kateri so ustanovili krajevni medstrokovni svet za Ljubljano in okolico. V začasnem pravilniku so določili osnovo za enotno fronto ljubljanskih razrednih strokovnih organizacij: razredna zavest, neodvisnost od političnih strank, skupen boj za pravico združevanja in stavk naj bi razpravljal predvsem o ukrepih proti druginji, za izboljšanje gmotnega položaja delavstva vseh strok, o vprašanju, kako združiti vse delavstvo v strokovnih organizacijah, skrbel pa naj bi tudi za skupne shode in izobraževanje delavstva. Ta medstrokovni svet je nekaj podobnega kot tisti iz maja 1936, le s to razliko, da so pri ustanovitvi

³ Delavske novice, 4. I. 1922.

⁴ Delavske novice, 19. I. 1922.

⁵ Delavske novice, 16. II. 1922.

⁶ Delavske novice, 2. III. 1922.

⁷ Delavske novice, 16. II. 1922.

⁸ Delavske novice, 23. II. 1922.

prvega sodelovali le zastopniki socialističnih in neodvisnih strokovnih organizacij, medtem ko so pri izbiri drugega že sodelovali tudi zastopniki Narodne strokovne zveze in Jugoslovanske strokovne zveze.⁹

Za občinske volitve v Ljubljani 3. decembra 1922 je nastal zelo zanimiv volilni blok komunistov okrog Delavskih novic,¹⁰ socialistične frakcije zarjanov in JSZ. Imenoval se je Zveza delovnega ljudstva (ZDL). Volilni razglas 26. oktobra pravi, da je edino enotna fronta delovnega ljudstva pot za dosego posameznih konkretnih ciljev, ki jih je treba doseči na političnem, gospodarskem in socialnem polju v skupnem boju proti obstoječi reakciji in izkoriščanju. Ta enotna fronta sicer ne odpravlja načelnih razlik med posameznimi skupinami. Osnovala se je na podlagi minimalnega komunalnega programa ter na enotni taktiki in enotni akciji za njegovo izvedbo.¹¹

Po volitvah je zahtevala Zveza delovnega ljudstva podporo proletariata, ker le tako bodo izvoljeni odborniki lahko izvedli komunalni program. »Zato ustvarjajte enotno fronto proletariata po tovarnah, podjetjih in strokovnih organizacijah v bojih za pravico združevanja in stavke, v borbi za vsakdanji kruh, v borbi proti rastoči druginji.«¹² Toda tega programa ZDL ni imela časa uresničiti, ker je prehitro razpadla. Za skupščinske volitve 18. marca 1923 so skušali komunisti okrog Delavskih novic ustvariti še širšo enotno fronto, v katero bi poleg JSZ in zarjanov pritegnili še štajerske socialiste, naprejevce in NSS.¹³ Toda na »konferenci enotne fronte« 21. januarja 1923 je bila ustanovljena Socialistična stranka delovnega ljudstva le iz skupine okrog Delavskih novic in zarjanov, do širše fronte pa ni prišlo.¹⁴

Glasilo Strokovne komisije Delavec je 20. januarja 1923 zavrnilo povabilo Delavskih novic na konferenco enotne fronte. »Odklanjam o njihovo vabilo za enotno politično fronto. Sedaj vabijo tudi narodne socialiste in krščanske socialiste v enotno fronto. Narodni socialisti priznavajo narodni boj, krščanski socialisti pa verski boj, oboji pa zametavajo razredni boj. Zahtevamo enotne organizacije, branimo pa se piti strup iz čaše enotne fronte.«

Krščanski socialisti so na isto povabilo odgovorili z izjavo Delavske zveze v Ljubljani in Jugoslovanske strokovne zveze z dne 20. januarja 1923. V njej pravijo, da se konference ne morejo udeležiti zaradi razlik v kulturnem naziraju, ki so in bodo med delavstvom kakor tudi med vsemi drugimi sloji trajno obstajale. Zato mora snovanje enotne politične organizacije vsega delovnega ljudstva, pri kateri igrajo tudi kulturna vprašanja važno vlogo, imeti za posledico ali mrtvo tvorbo, ki mora v najkrajšem času razpasti, ali pa predpostavko, da se nekatere skupine popolnoma odrečejo svojemu kulturnemu programu in glavnim točkam svojega političnega programa, česar pa ne morejo storiti. »Enoten nastop vsega delovnega ljudstva je možen edino le v vprašanih gospodarskega in socialnega značaja. V tem pogledu smo in bomo tudi mi vedno zagovarjali enotno fronto.« Dalje izjavljajo: »Z veseljem bi tudi sodelovali pri vsaki akciji, ki bi imela namen privedi do večje enotnosti v teh

⁹ Mirko Stiplovšek v obravnavi na znanstvenem posvetovanju o OF Slovenskega naroda ob njeni 25-letnici od 28. do 30. IV. 1966. Magnetofonski zapisnik in izvlečki v Naših razgledih, 14. V. 1966.

¹⁰ Delavske novice, 5. X. 1922.

¹¹ Delavske novice, 26. X. 1922.

¹² Delavske novice, 2. XI. 1922, 18. I. 1923.

¹³ Delavske novice, 25. I. 1923.

¹⁴ Delavske novice, 25. I. 1923, 23. III. 1923.

vprašanjih.« Zlasti so poudarjali, kako važno bi bilo, da bi se vse delavske strokovne organizacije zedinile, da bi nobena izmed njih ne začela nobenega gibanja ali štrajka, preden ne bi poskusila doseči, da bi vse strokovne organizacije enotno nastopile in se medsebojno solidarno podpirale. »Taka enotna fronta bi imela za delovno ljudstvo velik politični pomen in zanjo bi z veseljem tudi mi delali.«

Narodni socialisti so odgovorili z izjavo z dne 18. januarja 1923, v kateri pravijo, da v enotno delavsko stranko ne morejo vstopiti, ker je marksistična in stoji na stališču zgodovinskega materializma, ni pa izključena taka enotna stranka v prihodnosti. To stališče pa jih ne zadržuje, da v posameznih primerih ne bi nastopali skupno. »Tako kot smo nastopali skupno v rudarskem štrajku, lahko v interesu proletariata nastopimo skupno pri volitvah v parlament. Mi pozdravljamo, da se marksistične stranke združujejo. Med to novo stranko in Narodno socialistično stranko naj se danes ustvari federacija.«

Na konferenci enotne fronte je še podala izjavo nepovabljenega demokratska Samostojna delavska unija v Ljubljani. »Novi odbor se strinja z načelom enotne fronte in bo tudi Unija sodelovala, dokler se bo ta — za sedaj še bombastično naznanjana enotna fronta — udejevala v resničnem interesu delavstva in ne bo vplivalo kakšno politično ozadje.« Protestirala je, ker Unija ni bila povabljena na konferenco.

Organ komunističnih neodvisnih sindikatov Slovenije Strokovna borba je ocenila ZDL 7. decembra 1923. »Ker so klerikalci ob podpori socialpatriotov — zarjanov tudi pri drugih važnejših vprašanjih, kakor pri službeni pragmatiki, pri vprašanju višine stanarin v novih delavskih hišicah itd., gazili program ZDL in ščitili interese kapitalistov, so člani kluba NDSJ sklenili izstopiti iz Zveze delovnega ljudstva in šli v opozicijo. Na javnem shodu 3. decembra 1923 v Mestnem domu je ljubljansko delavstvo odobrilo korak NDSJ. Tako je končno likvidiran zadnji ostanek kompromisarstva, katerega sta uvedla Klemenčič in Fabjančič.«

Na kongresu neodvisnih strokovnih organizacij so ugotovili, da ta pozitivna prizadevanja zaradi sabotiranja Strokovne komisije niso dala pravih rezultatov. V revirjih je predvsem po zaslugi komunistične neodvisne strokovne organizacije Zveze rudarskih delavcev prišlo do prave enotnosti v stavki avgusta 1922.¹⁵ Z ustanovnega kongresa 10. decembra 1922 v Ljubljani so neodvisni sindikati poslali resolucijo za Medstrokovno federacijo dela vsem strokovnim organizacijam v Sloveniji. Predlagajo, da se vse strokovne organizacije združijo v Medstrokovno federacijo dela, to je v zvezo vseh strokovnih organizacij vseh pokrajin v eni sami zvezni organizaciji s sedežem v Beogradu, po pokrajinah pa v pokrajinske medstrokovne zveze. Medstrokovno federacijo dela je treba ustvariti kot enotno fronto strokovnega gibanja vseh pokrajin na podlagi strankarske in verske neodvisnosti, internacionalne solidarnosti, razrednega boja proti ofenzivi kapitala, za politične pravice in življenjske potrebščine delavskega razreda.

Da bi se ta združitev dejansko in organsko izvršila ob sodelovanju proletarskih množic, predlaga, naj bodo enotne strokovne akcije po tovarnah in delavnicah ter po industrijskih strokah in enotne medstrokovne akcije v industrijskih krajih, kjer obstoji več strokovnih organizacij. Te enotne akcije naj vodijo boj zoper naraščajočo draginjo. V ta namen naj sklicujejo v vseh

¹⁵ Kot opomba 5.

industrijskih krajih medstrokovne svete iz delegatov strokovnih organizacij, ki naj vodijo akcije. Skrajni čas je — nadaljuje resolucija — da se ob delu ustvari enotna strokovna fronta proletariata.¹⁶

Komunistične Neodvisne strokovne organizacije in socialistična Strokovna komisija so izvedle 24. in 25. februarja 1923 skupne protestne akcije proti določbam socialnega ministra, da se delavski obratni zaupniki ne smejo udeleževati delavskih gibanj in stavk.¹⁷ Protestnih shodov se je udeležilo okrog 20 000 delavcev. Delavec je zapisal o tej akciji, da je »združila v enoten nastop tiste organizacije, ki so se še včeraj ljuto borile med seboj«. Potem se pa umika in pravi: »Nočemo prerokovati, kakšne posledice bo rodil ta enoten nastop. Eno je pa gotovo, da bodo mase deset in deset tisočev delavstva na skupnih shodih spoznale, da imamo vsi skupaj en sam interes in enega samega sovražnika. Strokovne organizacije niso instrumenti visoke politike, rojene so bile iz potrebe vsakdanjega življenja. Želeli bi, da bi to spoznanje prodrlo v čim širše delavske mase. Zato smo porabili to priliko skupnega nastopa, da poudarimo tudi idejno stran te akcije. Od prihodnje plenarne seje Strokovne komisije bomo zahtevali, naj nam da polnomočje, da bomo skušali blagodejno vplivati na razna nasprotstva v delavskih vrstah.«¹⁸

Toda za enotno fronto ni nič dobro kazalo. Na shodu 20. marca 1923 v Mestnem domu sta Svetek in Golmajer iz Strokovne komisije odklonila vsak sporazum s komunistično Neodvisno zvezo kovinarjev. 31. maja je Delavec odklonil narodne in krščanskosocialistične sindikate, 12. julija pa dokončno zavrnil tudi komunistične Neodvisne sindikate, ki so predlagali sestavo paritetnega odbora, ki bi pripravil pot k združitvi. »Enotne fronte ne more biti, dokler bosta obstajali dve internacionalni. Delavstvo nima enotne fronte in je ne bo imelo v pravem smislu besede, dokler bodo delavske strokovne organizacije razdeljene in ločene v dve internacionalni smeri. Želimo organizacijske enotnosti in mnenja smo, da so dani predpogoji zanjo. Vendar smo mnenja, da se mora izvesti enotnost od zgoraj navzdol. Neodvisni so predlagali takojšnje združenje, šele pozneje bi razpravljali o internacionalni pripadnosti, predlagali so tudi odbor (M. Žorga, Kordič, Hlebec), ki naj zgladi prepreke in pripravi zedinjenje.« Prvi korak h konsolidaciji so socialisti videli v prenehanju medsebojnega blatenja in v medsebojnem zaupanju, za drugi korak so imeli kooperacijo pri mezdnih gibanjih in drugih skupnih akcijah, še preden bi prišlo do organizacijske spojitve, kot tretji korak pa so predvidevali organizacijsko spojitve, ki mora priti ob svojem času, ko bosta izpolnjena prva dva pogoja in dosežena internacionalna enotnost.¹⁹

Komunistična Zveza neodvisnih strokovnih organizacij je 7. decembra 1923 sklenila konferenco enotne fronte, na katero je povabila 81 strokovnih organizacij.²⁰ Ker jih je na konferenco prišlo le 12, so jo preložili. Zopet so predlagali sestavo skupnega akcijskega odbora.²¹

Medtem je bila v Beogradu III. državna konferenca KPJ. Na konferenci so izdali tudi resolucijo o sindikalnem gibanju, ki pravi, da se bo NDSJ borila za idejo akcijske enotnosti proletariata na osnovi doslednega razrednega boja

¹⁶ Strokovna borba, 17. XII. 1922.

¹⁷ Delavec, 24. II. 1923; Strokovna borba, 26. II. 1923.

¹⁸ Delavec, 31. III. 1923.

¹⁹ Delavec, 12. VII. 1923, 19. VII. 1923.

²⁰ Strokovna borba, 30. XI. 1923.

²¹ Strokovna borba, 14. XII. 1923.

in da sprejema akcijski program CRSOJ. Pravilno ugotavlja, da obema smere-
ma razrednega sindikalnega gibanja ni uspelo organizirati širokih delavskih
množic, ker se taktika enotne fronte ni dovolj pokazala, zato si bo prizadevala
pritegniti v enotno fronto tudi neorganizirane delavce. Preveč pa povezuje
enotno fronto in organizacijsko enotnost sindikatov v okviru CRSOJ.²²

Ker je vlada že drugič prepovedala državno konferenco NDSJ, je ta sredi
januarja 1924 izvedla referendum²³ o svojih predlogih. Predlaga, da je potrebna
enotna fronta vseh proletarskih organizacij ne samo v političnih akcijah, temveč
tudi v sindikalnem gibanju. Ena od nalog NDSJ je tudi propagirati idejo enotne
fronte delavcev in kmetov v boju proti brezposlenosti, finančnemu in gospo-
darskemu odiranju, proti vojni, za mir in zvezo s Sovjetsko Rusijo.

22. februarja 1924 je bila v Ljubljani druga konferenca enotne fronte, ki
jo je sklicala komunistična Zveza neodvisnih strokovnih organizacij in se je je
udeležilo 34 strokovnih organizacij. Strokovna komisija in njej priključene
organizacije v enotnem akcijskem odboru za obrambo pravic »ročnega in du-
ševnega delavstva«, ki so ga izbrali na tej konferenci, niso hotele sodelovati.
Organizacije, združene v akcijskem odboru, so si pridržale popolno samo-
stojnost.²⁴

Ob težnjah združevanja sindikalnega gibanja so prvomajski razglas izdali
brez podpisa Strokovne komisije in Socialistične stranke Jugoslavije.²⁵

Vedno bolj je postajala ideja enotne fronte samo parola in predmet polemik.
Eni so poudarjali enotno fronto, drugi enotne sindikalne organizacije. Na
kakršni koli že podlagi je bil združevalni kongres 10. do 12. oktobra 1925 v
Beogradu in kljub temu, da je bil ljubljanski pokrajinski akcijski odbor se-
stavljen paritetno (Golmajer, Svetek, Uratnik za Strokovno komisijo in Štu-
kelj, Sedej, Makuc za bivše neodvisne strokovne organizacije v Sloveniji, ka-
terih delovanje je bilo z odlokom z dne 2. julija 1924 ustavljeno), s priključit-
vijo k Ursovim sindikatom (URSS) decembra 1925 ni bila dosežena enotnost
delavskih strokovnih organizacij, še manj pa enotna fronta. Vnemar so puščali
strokovne organizacije JSZ, NSZ in nevtralne strokovne organizacije, zlasti pa
neorganizirane delavce, ki so bili v veliki večini. Za enotno fronto in za
enotne organizacije so se borili med seboj le rdeči in rumeni, toda eni kot
drugi so vključevali v ta boj manj kot eno dvajsetino vsega delavstva.

Vse strokovne organizacije so se pomerile 8. februarja 1926 ob volitvah za
Delavsko zbornico. Strokovna komisija je povabila vse strokovne organizacije,
da bi se združile in nastopile s skupno listo.²⁶ Tega vabila ni hotela sprejeti
ne JSZ ne NSZ. Vse so razvile močno agitacijo in volilo je 76 % vseh zava-
rovanih delavcev. SK je dobila 29 344 glasov, JSZ 15 107 in NSZ 8359 glasov.
To razmerje 4:2:1 je razmerje vpliva posameznih strokovnih organizacij,
vsega organiziranega delavstva je bilo pa še vedno slabih 10 %.

Na tako stanje v delavskem strokovnem gibanju je III. kongres KPJ leta
1926 odgovoril s parolo vzpostavljanja opozicije v sindikatih in še vedno
vztrajal na organizacijski enotnosti v okviru neodvisnih sindikatov. Pravilno
je poudaril važnost pridobivanja nevtralnih sindikatov, zlasti grafičnih de-

²² Istorijški arhiv KPJ, tom II. Beograd 1950, str. 85—89.

²³ Glas svobode, št. 4, 24. I. 1924 — Predlogi za referendum; št. 7, 7. II. 1924
— Resolucija za referendum NDSJ in strokovno vprašanje.

²⁴ Strokovna borba, 25. II. 1924, 29. II. 1924.

²⁵ Strokovna borba, 20. IV. 1924, 1. V. 1924.

²⁶ Delavec, 1. I. 1926.

lavcev. Dobro je tudi povedal, da pomeni politična nevtralnost sindikatov negacijo razrednega boja, politična neodvisnost pa neodvisnost političnih strank v času, ko so delavske stranke razcepljene. VI. kongres KPJ leta 1928 je še vedno vztrajal na komunističnih sindikalnih frakcijah in ugotavljal, da brez njih partija ne more izvesti svoje politike v sindikatih, niti ne more razširiti svojega vpliva na široke neorganizirane delavske množice.²⁷ Medtem ko so krščanski socialisti že spomladi 1929 pozivali v enotno fronto in predlagali skupne strokovne svete, so se komunisti še vedno izgubljali v delu za ilegalne sindikalne opozicije, za diktaturo delavcev in kmetov na bazi sovjetov in pozivali v enotno fronto proti diktaturi z oboroženo vstajo, niso pa našli poti med delavske mase. Nekoliko več jasnosti je prinesla resolucija razširjene seje CK oktobra 1933.²⁸

Pokrajinska konferenca v Goričanah septembra 1934 še ni dala popolnoma pravilne osnove za enotno fronto. »Organizacija mora preko frakcijskega in sindikalnega dela prodreti do mas, začeti organizirati samostojne akcije, ker so pogoji zreli za stavkovni val po vsej Sloveniji, najaktivneje je treba izvajati linijo enotne fronte in to od spodaj in od zgoraj. Toda enotna fronta od zgoraj mora biti sklenjena vedno in edino na naši platformi. Ne gremo z nikomer v enotno fronto pod pogojem, da bi napravili kompromis v platformi, marveč edino pod pogojem, da se sprejme naša platforma.²⁹

CK KPJ je 29. oktobra 1934 kritiziral predvsem odklonilno stališče komunistov do socialističnih, krščanskosocialističnih in liberalnih sindikatov in zaprtost ilegalnih revolucionarnih sindikalnih opozicij. Zelo dobro je ta kritika poudarila važnost vključevanja neorganiziranih delavcev v sindikate in potrebo s pomočjo teh delavcev voditi boj proti reformističnim funkcionarjem.³⁰ Še vedno se je namreč ponavljala osnovna napaka v sindikalnem delu, da so se medsebojno napadali funkcionarji strokovnih organizacij, ki so že tako vključevale malo delavcev, medtem ko so puščali vnemar veliko večino neorganiziranega delavstva.

Slabo taktiko enotne fronte je ugotovila tudi IV. državna partijska konferenca decembra 1934 v Ljubljani. V resoluciji o delu v sindikatih so pravilno

²⁷ Istorijški arhiv KPJ, tom II. Beograd 1950, str. 112—118, 203—207.

²⁸ Arhiv CK ZKS, Celica, leto 1934, št. 2, str. 5 — Organizacijski razvoj stranke organizacije po policijskih vdorih v letih 1929—1930 do likvidacije sektorjev, razširitev in poglobitev ilegalnega RSO dela; str. 8 — Organizacija RSO, delo v ilegalnih sindikatih. »Ustvarjanje ilegalnega aparata RSO zaznamuje skrajno slab napredek. Res je sicer, da obstaja nekaj RSO grup v podjetjih, res je, da eksistira poleg provizornega RSO vodstva tudi nekaj iniciativnih vodstev (deloma brez grup), toda to še ni dovolj! O kaki masovni mreži ilegalnega RSO aparata v Sloveniji danes še ne moremo govoriti. In vendar so dani prav vsi objektivni pogoji za njen obstoj. V vsakdanjih borbah delavcev in za vsakodnevno razvijanje in vodstvo teh borb je treba ustvariti nelegalni vodeči aparat od grup RSO po podjetjih do centralnega vodstva najtesneje povezanega z delavskimi množicami.« (Sindikalna resolucija razširjene seje CK KPJ, oktobra 1933). Naloge: 4. Na vsak način navezati stike s tekstilci in pričeti takoj organizirati njihove borbe... 11. Napovedati boj levo manevrirajočim socialfašistom iz sedanjega vodstva Strokovne komisije.« Ta referat so poslali v razpravo okrožnim komitejem. Celice so ga obravnavale v avgustu in v začetku septembra 1934, pred pokrajinsko konferenco septembra 1934 v Goričanah.

²⁹ Arhiv CK ZKS, fond kominterne, dokument iz septembra 1934 — Referat na pokrajinski konferenci v Goričanah. (Dalje navajam CK KI in datum dokumenta, kakor je navedeno na fasciklih in ovojih.)

³⁰ CK KI, 29. X. 1934.

ugotovili, da morajo utrjevati enotno fronto z ustanavljanjem iniciativnih, akcijskih in stavkovnih odborov, v katere naj pritegnejo poleg komunistov še člane reformističnih, krščanskosocialističnih in narodnih sindikatov kakor tudi neorganizirane delavce in brezposelne. Za pomoč stavkajočim se je treba povezovati tudi s kmeti, obrtniki in trgovci. Komunisti morajo vstopati v sindikate in jih s svojim delom spreminjati v organe razrednega boja in z uresničevanjem akcijske enotnosti pripravljati pot tudi organizacijski enotnosti.³¹

Septembra 1935 je začela partija veliko akcijo za ustanovitev Enotne delavske stranke. Septembra in oktobra so komunisti imeli več razgovorov s krščanskimi socialisti, narodnimi socialisti in socialisti. Najbolj so se zbližali s krščanskimi socialisti.³² Do Enotne delavske stranke pa ni prišlo.

8. oktobra 1935 je začel izhajati komunistični Delavski obzornik. List je neizprosno zagovarjal združitev vseh strokovnih delavskih central v Sloveniji, to je Strokovne komisije, JSZ in NSZ v Medstrokovno federacijo dela. Ugotavljal je, da imajo te centrale v Sloveniji okrog 200 podružnic s 16 000 člani, industrijskih delavcev pa je bilo okrog 115 000 v 1340 obratih. Spričo takih podatkov je pozival, naj se vsi delavci strokovno organizirajo.

16. maja 1936 je bil v Ljubljani ustanovljen Medkrajevni strokovni odbor za Ljubljano in okolico. Nastal je iz potreb po skupnem nastopanju vseh sindikalnih podružnic v Ljubljani tako JSZ, NSZ in Strokovne komisije glede ureditve minimalnih mezd in drugih delavskih zahtevkov. Ustanovljen je bil tudi Centralni tarifni odbor za tekstilno delavstvo.

15. junija 1937 je začelo izhajati novo legalno komunistično glasilo Delavski list pod uredništvom Franca Leskoška, ki je pozival v enotno fronto vse strokovne organizacije. Pripravljal je okoliščine, da bi dosegli delavsko enotnost. List je razbijal nepotrebne predsodke proti krščanskosocialističnemu delavstvu. Trudil se je prepričati slovensko marksistično delavstvo, da niso vsi katoličani fašisti ali reakcionarji, da je slovenski katoliški kmet demokratičen in večina katoliškega malomeščanstva tudi in da brez njih ni slovenske ljudske fronte. Podpiral je kmetsko-delavsko gibanje in pojasnjeval, kakšna naj bo slovenska ljudska fronta.

3. decembra 1937 je list prenehal izhajati. Akcijo za enotno fronto delavstva je nadaljeval Glas delavca, ki ga je urejal komunist Cene Štupar. Spodbujal je k akcijski enotnosti in zbliževal stališča krščanskih socialistov, marksistov in narodnih socialistov. Velik uspeh so dosegli komunisti na 4. kongresu URSS aprila 1938 in na kongresu Strokovne komisije 22. maja, ki sta sprejela načelo akcijske enotnosti vseh strokovnih organizacij.

JSZ je odigrala pomembno vlogo pri snovanju enotne delavske fronte. Če je bila Zveza delovnega ljudstva iz leta 1922 le kratkotrajna akcija, pa je od nastopa diktature opaziti v vrstah JSZ močno dejavnost ne samo za okrepitev svojih lastnih strokovnih organizacij, temveč tudi za sodelovanje z drugimi slovenskimi delavskimi sindikalnimi organizacijami ne glede na to, ali so bile rdeče ali rumene. »Oni, ki so tovariši v delu, morajo biti tudi tovariši v borbi za boljšo bodočnost,« pravi Delavska pravica v 13. številki leta 1929, ko predlaga sodelovanje. Delavec je 25. marca 1929 odgovoril: »S kom lahko sodelu-

³¹ Istorijški arhiv KPJ, tom II. Beograd 1950, str. 238—243; CK KI, I. 1935; 16. I. 1935.

³² CK KI; avgusta 1934, december 1934, 21. I. 1935, 23. X. 1935, 29. X. 1935, 5. II. 1936.

jemo, kako in kdaj. O postulatih slovenskih krščanskih socialov torej ni mogoč resen razgovor. Dokler stoje krščanski socialci na načelih, ki s strokovnimi načeli nimajo nič skupnega, toliko časa o dejanskem zblizanju med strokovnimi organizacijami ne more biti govora.« In še 10. aprila: »... klic po enotni fronti ni nov. Uporabljali so ga že komunisti, ker so bili mnenja, da je najlaže v kalnem ribariti. Prihajate s predlogom skupnih strokovnih svetov. Ali mar mislite, da bi ti strokovni sveti mogli odpraviti in zabrisati zgodovino? Obrabljene geste, da voditelji ne bomo hoteli, so vam prepustili komunisti.«

Pri Strokovni komisiji Jugoslovanska strokovna zveza ni našla odziva. JSZ je nadaljevala težnjo po enotni fronti. Na občnem zboru 22. junija 1930 je bilo v resoluciji rečeno, da krščanski svetovni nazor ne sme ovirati delovanja za strokovno fronto delavstva. Nismo zato tukaj — pravi resolucija — da delavske vrste razbijamo, temveč da jih držimo v močni in enotni fronti. Še jasneje govori Delavska pravica 25. junija 1931, ko razlaga delavsko solidarnost in skupno fronto tako, da v tej nastopajo vse delavske strokovne organizacije brezpogojno skupno in enotno, ko gre za delavske interese.

JSZ je pravilno zahtevala delavsko enotnost na podlagi združitve različnih strokovnih organizacij za skupne akcije.

JSZ je bila kot Delavska zveza član SLS. Že zbor zaupnikov je 16. novembra 1924 zahteval večjo avtonomijo za JSZ. Ponovno se kažejo te težnje v izjavi, ki so jo podali 16. septembra 1928 na skupni seji izvršilnega odbora SLS in JSZ. V tej izjavi pravijo, »da mora krščansko delovno ljudstvo stremeti za tem, da se sčasoma združi vse delavstvo in vsi delovni stanovi v eno fronto kot obramba proti združeni kapitalistični buržoaziji«. To pa SLS ni bilo prav in je začela ukrepati proti upornikom.

V uvodniku za novo leto 1932 se pritožuje Delavska pravica: »Od več strani nam očitajo, da smo v zvezi z liberalizmom in marksizmom, češ da napadamo samo katoliško družbo, ne pa izrazitih nasprotnikov katolištva.«

JSZ je pravilno zahtevala delavsko enotnost na podlagi združitve različnih strokovnih organizacij za skupne akcije.

Za občni zbor JSZ leta 1932 je SLS pripravila udar. Za načelstvo je predlagala opozicionalno listo z dr. Mihom Krekom, ki pa je propadla s 34 : 71 glasovi. Že pred občnim zborom, ki je bil na zahtevo preložen na 5. junij 1932, piše Delavska pravica: »Najhujše je, če velja strokovna organizacija v očeh tistih, za katere je ustanovljena, za privesek meščanske stranke. In še hujše je, če mora nositi odgovornost za njene napake.« To je bila dovolj pogumna prekinitev s SLS.

Na JSZ in Delavsko pravico so se začeli napadi, »da v njej ni one jasnosti, kot jo izražata okrožnici Leona XIII. in Pija XI.«. V Delavski pravici je vodil polemiko ideolog JSZ frančiškan p. dr. Angelik Tominec — Atom. Zagovarjal je enotno delavsko fronto, kadar gre za boj za pravice delavstva. »V kulturnih in versko-nravnih vprašanjih ostane krščansko delavstvo na katoliških tleh, kadar pa gre za pravične delavske zahteve, pa naj nastopi skupno z vsemi delavskimi organizacijami. To je skupna fronta vsega delavstva in na tej bazi priznavamo načelo Proletarci vseh dežel, združite se! Treba pa je ločiti od tega enotno stranko socializma.«³³

³³ Delavska pravica, 7. I. 1932, 21. I. 1932, 3. III. 1932, 7. IV. 1932, 2. VI. 1932, 16. X. 1932; Izjava z dne 16. IX. 1928.

Delavska pravica je 1. marca 1934 znova poudarjala potrebnost enotne fronte. Polemizirala je s komunisti, ker so ti bojkotirali vstop v na novo dovoljene Ursove sindikate.

Skupina mladih krščanskosocialističnih intelektualcev okrog jeseniškega svobodnega glasila Naš novinar je iskala zveze in stike s komunisti in jih tudi dobila že ob celjskih dogovorih jeseni 1935, še bolj pa ob ustanovitvi Zveze delovnega ljudstva Slovenije v začetku septembra 1939.

JSZ je bila vsa 30. leta za enotno fronto, socialisti so jo odbijali, pa naj je prišla pobuda zanjo bodisi od krščanskih socialistov ali od komunistov.

Komunisti so začeli vstopati v podružnice Ursovih sindikatov in so jih tako s svojim delovanjem zavzemali od znotraj. Ob volitvah v novo upravo SK je bil že marca 1934 v njen plenum in v IO izvoljen Franc Leskošek, predsednik SMRJ.³⁴ Tako so komunisti socialiste prisilili v enotno fronto v posameznih podjetjih, v nekaterih krajih pa v medstrokovne odbore.

Centrala Ursovih sindikatov je na sarajevskem kongresu 16. decembra 1934 še odločno odbila »ideje levih elementov o tako imenovani enotni fronti«. Pozneje je napadala snovanje in delovanje slovenske ljudske fronte. Delavska politika piše dne 28. decembra 1935, da so komunisti dobili po zadnjem sklepu kominterne nalogo vstopati tudi v meščansko gibanje. Kongres Strokovne komisije 19. aprila 1936 v Ljubljani je sklenil, da je treba v kali zatreti vsako rovarjenje, naj pride že od koderkoli, pa tudi vsak politični vpliv od zunaj. Leta 1937 je bil prepad med socialisti in komunisti še večji. V Strokovni komisiji so obračunavali s funkcionarji — komunisti in najrevolucionarnejšimi delavci. 29. oktobra je bila seja IO URSS za priprave na IV. kongres. Levica je zahtevala enotno fronto in akcijsko enotnost. Na seji je zmagala še desnica, »da naj se sodelovanje omeji le na tiste sindikate, ki so za enotnost«. Zato levica odstopi in kongres pripravijo Krekič, Pfeifer in Sedej.³⁵

IV. kongres URSS 17. do 18. aprila 1938 v Zagrebu je že ugotavljal, »da današnji čas išče organizatorjev, ki bodo zbrali vse tvorne sile gibanja ne glede na to, kateri struji je kdo pripadal, jih povezali med seboj v čvrsto, a obenem elastično celoto«. Apeliral je na vodstva posameznih strokovnih zvez, da ob stavkah stopijo v zvezo z neorganiziranim delavstvom, prevzamejo vodstvo in privedejo delavstvo v organizacijo. Naloga vseh zvez in članov je, da utrdijo akcijsko in organizacijsko enotnost delavskega razreda kot prvi pogoj za zaščito njegovih interesov.«³⁶

Te sklepe je sprejel V. kongres Strokovne komisije 22. maja 1938.³⁷

Na seji 13. in 14. septembra 1938 v Beogradu je centralna uprava URSS pooblastila svoje predsedništvo in oblastne odbore, da stopijo v zvezo s svobodnimi strokovnimi organizacijami vseh tendenc glede obrambe in zagotovitve svobodnega strokovnega delovanja.³⁸

Plenarna seja URSS je 19. februarja 1939 ponovno sklenila, »da smejo zaradi uspeha strokovnih tarifnih akcij organizacije URSS predlagati in sprejemati akcijsko sodelovanje z vsemi delavskimi organizacijami«. Pokrajinski odbori URSS so bili dolžni povezati se z delavskimi in nameščenskimi organizacijami izven URSS, izmenjati misli, poravnati različna gledišča in organizirati

³⁴ Delavec, 25. III. 1934.

³⁵ Delavec, 15. IV. 1938; Ujedinjeni sindikati, maj-junij 1937, julij-avgust 1937.

³⁶ Delavec, 15. V. 1938; Ujedinjeni sindikati, maj-junij 1938.

³⁷ Delavec, 15. VI. 1938.

³⁸ Delavec, 15. X. 1938, 15. XII. 1938.

vzajemno sodelovanje v boju za delavske socialnopolitične ustanove in za druge akcije.³⁹ Delavec pravi 25. februarja 1939 tole: »Ni naša krivda, če so vplivi političnih strank delavstvo tudi na strokovnem polju razcepili. Ako je do tega že prišlo in ako imamo danes v istih obratih često po več strokovnih organizacij, smo vedno zagovarjali načelo, da je treba povezati te organizacije vsaj ob strokovnih pokretil v enoto. Problem je v tem, da so se stari člani gibanja prepočasi prilagajali spremenjenim razmeram v povojni dobi, na drugi strani pa so oni sodrugi, ki niso bili obteženi s staro tradicijo; vse preveč furjasto zahtevali, naj se to naredi kar čez noč.« Zakaj sedaj tako pisanje, ki ga doslej v Delavcu nismo bili vajeni. Vemo, da vse, kar je povedal, tudi ni bilo čisto res. Brez dvoma je bil to rezultat večletnega prizadevanja partije za akcijsko enotnost in uspeh akcijske enotnosti na terenu ter razvoj progresivnih sil znotraj URSS. Neposredna spodbuda pa je bil tudi poskus Stojadinovičeve vlade izvesti totalitarno strokovno enotnost.

Delavska pravica je za novo leto 1938 napisala, »da delavstvo mora povsod nastopiti enotno. Če se delavstvo loči po idejni pripadnosti, ima v socialnih in gospodarskih vprašanjih svoje skupne interese. Zato se mora boriti ne glede na idejno pripadnost strnjeno v enotni borbi«. Nova pravda, glasilo NSZ, je prinesla v 18. številki pripombe h kongresu URSS leta 1938. »Enoten delavski nastop v borbi proti kapitalizmu je nujnost, ki se mora ustvariti v najbližji prihodnosti in ki je mogoč kljub diferenciaciji delavskih organizacij na idejni podlagi. Zakaj bi delavstvo na zunaj ne tvorilo enotne fronte, saj je vendar povezano s skupnimi interesi. Zakaj bi lomilo svoje udarne sile na ideoloških čerih, kadar je v vprašanju njihov obstanek in dobrobit njihovih družin?«

Partija se je pogajala za akcijsko enotnost z vrhovi vseh strokovnih organizacij in sredi aprila 1939 so se predsedništva vseh strokovnih organizacij, SK, JSZ in NSZ združila v Osrednji strokovni odbor za Slovenijo kot organ za medsebojna posvetovanja in koordiniranje akcij strokovnih organizacij. Načelno so sklenile, da se bodo v prihodnje borile skupno in z vsemi silami za svobodo strokovnih organizacij, za vzpostavitev samouprav v ustanovah delavske zaščite in delavskega zavarovanja in da se bodo združevale v akcijah za izboljšanje mezd in socialne zaščite. 14. aprila so izdale Deklaracijo slovenskih delavcev in nameščencev, ki jo je 25. aprila objavil Delavec.

Zelo se je skalilo začeto sodelovanje ob sklenitvi pogodbe med Sovjetsko zvezo in Nemčijo, ob napadu RA na Poljsko in ob finsko-ruski vojni. KPS je takrat te akcije seveda zagovarjala, vendar zelo previdno. Delavska pravica je 12. oktobra 1939 zapisala, da nihče ne more več sodelovati s komunizmom, če pa bo že prišlo do sodelovanja v strokovnih organizacijah, bo to desetkrat pretehtano in skrženo na minimum. Socialisti so reagirali na pakt z okrožnico glavnega odbora Socialistične stranke, ki jo je prinesla Delavska politika 16. marca 1940. V njej pravijo, da je bila zaradi prijateljstva med sovjetsko Rusijo in nemškim fašizmom potegnjena ostra ločnica med socialisti in komunisti v svetu. Politika ljudskih front pa je politika pretéklosti.

Strokovničarji so bili bolj stvarni in Delavec je 25. decembra 1939 v uvodniku za novo leto zapisal: »Sredi te razburkane dobe se pa še z veseljem spominjamo dogodka, ki je srečno zaključil dolgo dobo naše notranje duhovne krize. Na proslavi 40-letnice trboveljske organizacije rudarjev smo prvič po

³⁹ Ujedinjeni sindikati, marec-september 1939; Delavec, 25. II. 1939.

skoraj dvajsetih letih zopet sodružno nastopili in z vzajemnim prizadevanjem našli platformo edinstva naših strokovnih organizacij. Skoraj 20 let je trajala kriza prilagojevanja strokovnih organizacij novim razmeram.«

Delavska pravica je prinesla 3. maja 1940 uvodnik Prva naloga naših dni, kjer pravilno ocenjuje položaj. »Naš prostor in narod, ki na njem živi, je vključen v kolesje velikega evropskega dogajanja... Voditelji naroda naj nehajo z demagogijo in zvatorepenjem. Če bo kdaj nastopil trenutek, ko se bo treba boriti, mora ljudstvo vedeti, za kaj se bori. Teh nalog se v teh urah posebno zaveda slovensko krščansko-socialistično delavstvo, ki se že dolga leta bori za idejo zmage nad nasiljem. Slovensko delavstvo je danes najbolj konstruktiven del slovenske narodne skupnosti, in zato najbolj živo čuti nevarnost, ki nas obdaja. Slovensko ljudstvo se mora danes bolj kot kdajkoli prej okleniti svobodnih strokovnih organizacij.« O sodelovanju z drugimi strokovnimi organizacijami je pisala Delavska pravica 27. junija 1940 v poročilu z občnega zbora JSZ, ki je bil 23. junija: »Zaradi važnosti učinkovitega sodelovanja krščansko-socialističnega delavstva je gibanje načelno stalo na stališču svobodnega in neodvisnega delovanja strokovnih organizacij... V strokovnem gibanju smo v primeru potrebe sodelovali z drugimi delavskimi organizacijami. Kjer nastane vprašanje delavskih pravic in njegovih koristi, tam smo poklicani, da po svojih močeh pomagamo do uspeha. Kjer je bilo delavstvo organizirano v različnih organizacijah, smo se vedno pridružili skupni borbi in pomagali s stvarnim delom do uspeha.« Tudi v obravnavi na občnem zboru so delegati zelo poudarjali važnost sodelovanja z drugimi strokovnimi organizacijami.

Decembra 1939 je prišlo v Trbovljah do rudarske stavke pod neposrednim vodstvom komunistov v nasprotju z vsemi strokovnimi organizacijami in te jih zato niso podprle. Toda ne samo socialni demokrati, tudi komunisti so s svojim sektašenjem mnogo pripomogli k razdoru. Resolucija s III. konference KPS junija 1940 očita socialnim demokratom in krščanskim socialistom, da sabotirajo enotnost proletariata in delovnega ljudstva, govori proti sodelovanju z levimi socialnimi demokrati in ugotavlja, da skušajo voditelji vseh teh skupin obenem z narodnosocialističnimi in jugorasovskimi spremeniti sindikate v zavoro razrednega boja.

Ta nejasnost na srečo ni dolgo trajala in KPS ni vztrajala na stališčih tretje konference. Kljub vsem težavam so vsestranska prizadevanja za utrditev akcijske enotnosti nadaljevali in vse tri smeri strokovnega gibanja so končno našle v Delavski enotnosti trajno sodelovanje.⁴⁰

VIRI IN LITERATURA

Arhiv IZDG v Ljubljani, arhiv JSZ fasc. V, VI; Inšpekcija dela fasc. III, IV, Delavska zbornica fasc. XXVII, XXX, XL, LII.

Arhiv Slovenije, Inšpekcija dela fasc. III, V, VI.

Arhiv CK ZKS v Ljubljani, fond kominterne, fotokopije dokumentov od septembra 1934 do februarja 1936.

Istorijski arhiv KPJ, tom II. Beograd 1950, str. 87—88, 205—206, 238—239, 241—243.

⁴⁰ Glej obravnave na znanstvenem posvetovanju o Osvobodilni fronti slovenskega naroda ob njeni 25-letnici od 28. do 30. aprila 1966 (Tone Fajfar, France Klopčič).

Delavske novice, 4. I. 1922, 2. II. 1922, 16. II. 1922, 2. III. 1922, 5. X. 1922, 19. X. 1922, 2. XI. 1922, 18. I. 1923, 25. I. 1923, 23. III. 1923.

Strokovna borba, 23. X. 1922, 17. XII. 1922, 26. II. 1923, 23. XI. 1923, 14. XII. 1923, 25. II. 1924, 29. II. 1924, 20. IV. 1924, 1. V. 1924.

Nova pravda, 3. II. 1923.

Delavec, 24. II. 1923, 31. III. 1924, 12. VII. 1923, 19. VII. 1923, 25. X. 1925, 1. I. 1926, 25. III. 1934, 15. IV. 1938, 15. V. 1938, 15. VI. 1938, 15. X. 1938, 15. XII. 1938, 25. II. 1939, 25. IV. 1939, 25. XII. 1939.

Delavska politika, 28. XII. 1935, 16. III. 1940.

Pravica, 20. I. 1923; Delavska pravica, 21. III. 1929, 5. VI. 1930, 25. VI. 1931, 7. I. 1932, 21. I. 1932, 3. III. 1932, 7. IV. 1932, 2. VI. 1932, 16. X. 1932, 1. III. 1934, 2. I. 1938, 12. X. 1939, 3. V. 1940, 27. VI. 1940.

Glas svobode, 24. I. 1924, 7. II. 1924.

Celica, leto 1934, št. 2.

Ujedinjeni sindikati, maj-junij 1937, julij-avgust 1937, maj-junij 1938, marec-september 1939.

Delavski obzornik, 8. X. 1935 do 30. VI. 1936.

Delavski list, 15. VI. 1937 do 3. XII. 1937.

Glas delavca, 24. XII. 1937 do 13. V. 1938.

Metod Mikuš, Pregled zgodovine narodnoosvobodilne borbe v Sloveniji, I. knjiga. Cankarjeva založba v Ljubljani 1960, str. 73—138; Oris zgodovine Slovencev v stari Jugoslaviji. Mladinska knjiga Ljubljana 1965.

Boris Kidrič, Kratek obris razvoja OF in sedanja politična situacija v Sloveniji. Ljubljana v ilegali I. Mladinska knjiga Ljubljana 1960, str. 25—32; Rudi Ganziti, Revolucionarni sindikati stavbincev, prav tam, str. 77—84.

Pregled zgodovine ZKJ. IZDG Ljubljana 1963, str. 99—113.

Vera Mujbegović, Komunistički pokret u Nemačkoj u periodu posleratne krize 1918—1923. Disertacija 1964, str. 375—393, 407—412, 428—436, 441—446, 462—469.

Sovjetskaja istoričeskaja enciklopedija, V. zv. Moskva 1964, str. 479—481, Edinij front.

Obravnava na znanstvenem posvetovanju o OF slovenskega naroda ob njeni 25-letnici od 28. do 30. IV. 1966: magnetofonski zapisnik in izvlečki v Naših razgledih, 14. V. 1966.